

Utbildningsdepartementet
Universitets- och högskoleenheten

Yttrande över remissvaret av betänkandet Framtidens
specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter (SOU 2018:77)

Malmö universitet har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss och vill anföra bilagda yttrande.

Sammanfattning

Malmö universitet instämmer inte i utredarnas förslag

- att sjuksköterskors specialistutbildning enbart ska leda till yrkesexamen
- att det endast ska finnas tre fasta inriktningar inom högteknologisk vård och därtill en öppen inriktning som ska täcka behovet inom övrig hälso-och sjukvård
- att ta bort behörighetskrav om klinisk erfarenhet till specialistsjuksköterskeprogrammen
- att inte fordra klinisk erfarenhet för att bli antagen på programmet till avancerad specialistsjuksköterska
- att inte möjliggöra en masterexamen inom programmet till avancerad specialistsjuksköterska

Malmö universitet instämmer i utredarnas förslag

- att sjuksköterskors specialistutbildning även fortsättningsvis ska vara statens ansvar
- till utökad kursutbud på avancerad nivå för fortlöpande fortbildning under hela yrkeslivet
- till ett VULF-avtal
- ny utbildning – avancerad specialistsjuksköterska

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor efter föredragning av prefekt Carin Alm-Roijer. I den slutliga handläggningen har också prefekt Carin Alm-Roijer samt bitr. prefekt Ann-Cathrine Bramhagen, Institutionen för vårdvetenskap, Fakulteten för hälsa och samhälle, deltagit.

Kerstin Tham

Postadress

Malmö universitet
Gemensamt verksamhetsstöd
205 06 Malmö

Besöksadress

Malmö universitet
Nordenskiöldsgatan 1

Telefon

040-665 70 00

E-post

rektor@mau.se

Webb

www.mau.se

Rektor

Prefekt Carin Alm-Rojer
Institutionen för vårdvetenskap

NN

Anders Kottorp

Ann-Cathrine Bramhagen

Christel Bahtsevani

Carin Alm-Roijer
Prefekt
Ann-Cathrine Bramhagen
Bitr. prefekt
Institutionen för vårdvetenskap
Fakulteten för hälsa och samhälle
2019-02-28
Dnr: LED 1.2 – 2018/783

Yttrande från Institutionen vårdvetenskap, Malmö universitet avseende betänkande av utredning om Framtidensspecialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter (SOU 2018.77).

Positiva aspekter utifrån betänkandet

Betänkandet framhåller att samtliga avnämare till utredningen är eniga om specialistsjuksköterskans centrala roll för patientsäker vård av hög kvalitet och att specialistsjuksköterskan behandlas styvmoderligt av arbetsgivaren på flera avgörande punkter, samt att det behövs satsningar på den vårdvetenskapliga forskningen och på förenade anställningar, vilket är värdefulla slutsatser i betänkandet

Vi är också eniga med betänkandets slutsatser att det behövs fler specialistsjuksköterskor i vården och att specifika tjänster ska identifieras och utannonseras som specialistsjukskötersketjänster, och inte som sjukskötersketjänster, där specialistsjuksköterskans arbetsuppgifter specificeras och synliggörs samt värdesätts korrekt i systemet utifrån en arbetsidentifikation. Detta skulle även medföra en högre grad av lönedifferentiering jämfört med idag.

Utifrån betänkandet är det också positivt att möjliggöra en uppbyggnad av en ny utbildning på avancerad nivå, d.v.s. en två-årig utbildning som efter grundutbildningen till sjuksköterska leder till klinisk avancerad specialistsjuksköterskeexamen (AKS) samt att högskolor/universitet får större utrymme att genomföra fristående kurser.

Betänkandets bedömning att specialistsjuksköterskeutbildningen fortsättningsvis ska vara statens ansvar är värdefullt utifrån att specialistsjuksköterskans arbetsuppgifter ska bedrivas utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Detta möjliggör en nationell styrning och kontroll av utbildningarna som borgar för en kvalitetssäkring. Ett annat positivt förslag i betänkandet är att lärosäte och vårdgivare

Carin Alm-Roijer
Prefekt
Ann-Cathrine Bramhagen
Bitr. prefekt
Institutionen för vårdvetenskap
Fakulteten för hälsa och samhälle
2019-02-28
Dnr: LED 1.2 – 2018/783

bör ingå i ett VULF-avtal (läkare - ALF avtal) i syfte att säkra behovet av antal VFU platser. Avtalet skulle då också kunna bidra till en viktig förstärkning av den vårdvetenskapliga forskningen genom att 200 miljoner kronor årligen tillförs via? avtalet.

Kritik mot betänkandet

Betänkandet som är inlämnat till regeringskansliet innehåller flera problematiska slutsatser. Utredarna har i en begränsad grad lyssnat in referensgruppens synpunkter tillika de remissvar som har inlämnats från Sveriges högskolor/universitet, som bedriver specialistsjuksköterskeutbildningar, innan betänkandet formulerades. Risk finns att utredarna till stor del lyssnat in de verksamheter/vårdgivare som har tillfrågats och som då har gett uttryck för en snabb lösning på den akuta sjuksköterske-/specialistsjuksköterskebristen i vården.

Utredarna har inte tagit hänsyn till att det behövs utveckling inom vården och att magisterexamen med en vetenskaplig skolning tillsammans med en specialistsjuksköterskeexamen är nödvändig för att kunna arbeta evidensbaserat i ett interprofessionellt samarbete, där kunskap och utveckling av omvårdnad och vårdvetenskap spelar en lika stor roll som den medicinska utvecklingen. Endast genom att integrera ämneskunskapen med den vetenskapliga skolningen och kunskapen kan detta uppnås och anses därmed som nödvändig. Utredningen har inte heller tagit hänsyn till att det krävs arbetslivserfarenhet som sjuksköterska och specialistsjuksköterka för att kunna klara av de utmaningar som det är att arbeta som avancerad klinisk sjuksköterska (AKS), vilket enligt betänkandet innebär att kunna ta över vissa arbetsuppgifter som en läkare har idag. Enligt betänkandet så ska en sjuksköterska kunna gå direkt in på en tvåårig utbildning till avancerad klinisk sjuksköterka efter sin 3-åriga sjuksköterskeutbildning. Det är inte heller inlagt en obligatorisk masterexamen i denna utbildning och utredarna rekommenderar inte heller att detta ska vara möjligt att ansöka om efter avslutad utbildning. För att kunna arbeta som AKS krävs en lång klinisk erfarenhet inom det specifika området, samt en akademisk kompetens (masterexamen) för att kunna bedriva det kvalificerade arbetet evidensbasererat och med beprövad erfarenhet, vilket inte utredningen betonar.

En avreglering av en nationell styrning av specialinriktningar (alla utom tre) sänder signaler om att de övriga åtta inriktningar som är reglerade idag kommer att präglas av vårdgivarnas behov, och en patientsäker vård baserad på evidens kan således inte garanteras. Den nära vården/primärvården vårdar idag ett stort antal patienter och kommer inom snar framtid att vårda ännu fler patienter med komplexa sjukdomstillstånd där specialistsjuksköterskans kompetens är nödvändig för att utföra en personcentrerad och patientsäker vård. Socialstyrelsen rapporterar om en ökning av psykisk ohälsa och beskriver att "personer med psykisk ohälsa ska ha tillgång till en jämlik, kunskapsbaserad och säker vård och omsorg av god kvalitet". De rapporterar också att den psykiska ohälsan bland barn

Carin Alm-Roijer
Prefekt
Ann-Cathrine Bramhagen
Bitr. prefekt
Institutionen för vårdvetenskap
Fakulteten för hälsa och samhälle
2019-02-28
Dnr: LED 1.2 – 2018/783

och unga vuxna ökar och att omkring 10 % av dessa har någon form av psykisk ohälsa. År 2020 kommer barnkonventionen att bli svensk lag vilket kommer att ställa stora krav på de specialistsjuksköterskor som arbetar med barn. Om ansvaret för att uppnå detta ska ligga hos vårdgivaren finns det en betydande risk att faktorer som ekonomiska förutsättningar och resursfördelning kommer att prioriterats istället för vårdtagarnas behov. Det är också värt att betona att dessa två specialistinriktningar är exempel på områden i grundutbildningen till sjuksköterska som i dagsläget endast har enstaka poäng av de totalt 180 hp, vilket innebär att den grundutbildade sjuksköterskan har mycket begränsade kunskaper efter avslutad utbildning att kunna arbeta inom dessa specialistområdena.

I förslaget nämns samtidigt att lärosätena ska besluta om de olika områden som ska inrättas av respektive lärosäte, vilket motsäger rekommendationen om att förändringarna i specialistsjuksköterskeutbildningen ska anpassas till vårdens (läs vårdgivarens) behov. Till detta kan läggas att utredningen föreslår att lärosätena ska erbjuda fristående kurser, där specialistsjuksköterskan ska ha möjlighet att välja, och som är anpassade utifrån vårdgivarens behov och inte uttryckligen efter vårdtagarnas behov.

Förslaget att varje sjuksköterska/student ska välja fristående kurser inom sin specialisering innebär att att högskolor/ universitet inte har någon möjlighet att säkra kvalitén. Högskolor/universitet får också en minskad möjlighet för samverkan mellan olika lärosäten samt mindre möjlighet för internationellt samarbete. Intressant är att utredningen lyfter "att uppfattningen om hur en framtida specialistsjuksköterskeexamen ska utformas av naturliga skäl skiljer sig åt mellan olika intressenter, beroende av vilka intressen och behov organisationen företräder. Skillnaderna i fråga om utformning är inte små och överbryggningsbara, enligt utredningens mening, utan olika avnämare ger uttryck för skilda uppfattningar i frågan. Utredningen nämner i huvudsak vårdgivarnas behov, i mindre utsträckning lärosätenas möjligheter till att erbjuda högkvalitativ utbildning och obefintlig mängd vårdtagarnas perspektiv.

Även om evidensbaserad vård betonas så framställs den vetenskapliga skolningen som genererar en magsiter/masterexamen inte som nödvändig. Detta är anmärkningsvärt då utgångspunkten för översynen, utöver direktiven, är att specialistsjuksköterskeutbildning bör vara en högskoleutbildning på avancerad nivå. Samtidigt lyfts 1 kap. högskolelagen (1992:1434) fram där utbildning vid en högskola/universitet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Enligt utredningens bedömning är detta helt centralt för innehållet i specialistsjuksköterskeutbildningen för att vården ska bemannas av yrkesutövare och professionsföreträdare som utför sitt arbete i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Detta baseras på den forskning som finns, nämligen att ju högre utbildning en sjuksköterska har desto mindre är risken att en patient får komplikationer under och efter behandling eller i värsta fall dör. Om en specialistsjuksköterskeutbildning också uppfyller

Carin Alm-Roijer
Prefekt
Ann-Cathrine Bramhagen
Bitr. prefekt
Institutionen för vårdvetenskap
Fakulteten för hälsa och samhälle
2019-02-28
Dnr: LED 1.2 – 2018/783

examensmålen för den generella examen i.e. magisterexamen är det obegripligt om inte studenten också ska kunna erhålla en sådan.

Sammanlagd bedömning

Vår sammanlagda bedömning är således att utredningens betänkande innehåller en del förslag som kan vidareutveckla kompetensen hos sjuksköterskor efter deras treåriga grundutbildning, såsom utveckling av en tvåårig utbildning till avancerad klinisk specialistsjuksköterska, men att betänkandets förslag att inte erbjuda en masterexamen inom detta program försämrar den avancerade specialistsjuksköterskans möjligheter att arbeta utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet och därmed riskerar utredningens förslag att kvalitén inom vården sänks generellt. Då sjuksköterska/specialistsjuksköterska är ett yrke med tydlig kvinnodominans och förslaget innebär utbildning på bredden snarare än utbildning på höjden gör att förutsättningarna för jämlik möjlighet till karriär minskar oroväckande.

Möjligheterna att utföra ett arbete som avancerad klinisk specialistsjuksköterska med kvalité och på ett patientsäkert sätt förutsätter en lång klinisk erfarenhet inom området där den avancerade kliniska specialistsjuksköterskan ska verka. Därför bör specialistsjuksköterskeutbildningens alla inriktningar finnas kvar tillsammans med en magisterexamen för att sjuksköterskor stegvis tillsammans med ett livslångt lärande både teoretiskt och kliniskt ska kunna bygga på sin kompetens till avancerad specialistsjuksköterska. Vården och specifikt patienterna får då tillgång till avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, som utifrån sin specifika kliniska kompetens baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet kan ta över vissa arbetsuppgifter som läkare ansvarar för idag. Vården behöver sjuksköterskor på alla tre nivåerna, sjuksköterska, specialistsjuksköterska och klinisk avancerad specialistsjuksköterska med kandidat- magister-, och master examen för att säkra kvalitén och patientsäkerheten, och som bidrar till ett livslångt lärande och mentorskap och som då kan säkra kompetensförsörjningen av sjuksköterskor.